વના જેતાની વાતું

[ભાગ-1]

સ્થળ : મધ્યમ શહેરનો સોસાયટી વિસ્તાર

જૈફ વયે પહોંચેલા સફાઈ કામદાર વના જેતા
અને તેના મુકાદમ વચ્ચેની વાતચીત.

"વના જેતા!"

"– હાજર સાયેબ, પાયલાગણ મા'બાપ."

- "કેમ સાવ છેવાડે રઈ ગ્યો?"

  "– આપડે જ સેવાડે રઈ પસે કોઈ સેવાડાવાળાની ચંત્યા
  તો નંઈ. સાચું ને સાઈબ?"

- "વના જેતા,
  સર્વોદય સોસાયટી શેરી નંબર-૪નો રોડ
  બરોબર વાઈળો છે ને?
  ડેપુટી કાલે રાઉન્ડ મારવાના છે,
  ફરિયાદ નો આવવી જોઈ સઈમજો?"

  – "વાળીઝૂડીને સોખ્કો સણાક – ચાચરચોક જેવો માબાપ.
  અંબામાને પગલાં પાડવાનું મન થાવું જોવે."

- "એલા તારાં છોકરાંવ કેટલાં?
  ઈ ભણશે કે ઈ'યે ઢેડો કરશે તારી જેમ?"

  – "તણ છોકરાંવ. બે દેવે દીધા દીકરા
  ને એક માતાજીએ દીધી દીકરી.
  ભણવાનું તો સાઈબ...
  ભણે નરસી મે'તો, ભણે શિવાણંદ ને
  ભણે મારો દાસી જીવણ.
  અમે તે શું ભણી સાઈબ.
  બે-ચાર ચોપડી વાંસી છોકરાં રોજી રળશે ધરમની.

ને હુંય ક્યાં દાડા, વૈતરાં કે ઢૈડાં કરું છું સાઈબ.
રાજીનો રોટલો રળું છું રામે દીધો."

- "વના જેતા, તારે કાંઈ ટુકડો જમીન, ખેતર, ખોઈડા ખરાં?"

– "અલખનો ઓટલો સેને સાઈબ ને
રાતે ઉપર નવલખ સંદરવો.
ઈ આખેઆખો મારો જ ને બાપ."

- "એલા તારી કાંઈ બાપકમાઈ ખરી કે નંઈ?"

– "આ દખ જ બાપીકું ક્યો'તો બાપીકું
ને પોતીકું ક્યો'તો બાપીકું.
આ દખનું જ અમને ભારી સખ.
ઈના ભારી હેવા ઈના વગર સોરવે જ નંઈ,
ઈના વન્યા ટુકડો હેઠ નો ઊતરે."

- "વના જેતા અનામતની તને કાંઈ ખબર્ય?"

– "દર બે-પાંસ વરહે મતેય લઈ'ગ્યા પોટલી મોઢે
ને અનામતેય ક્યારના ઢઈડી ગ્યા પોટલા મોઢે
અમે ઈની રમત-મમતમાં ક્યાં પડિયે સાઈબ."

- "તું પરમાટી ખાશ વના જેતા?"

– "પરમાટી તો સુ સાઈબ,
અળસિયાની જેમ માટીય ખાવી પડે.
જલમ જલમના પુન કે
જેવાતેવા તોય જીવતર મઈળા મનેખના.
ઈને કાંઈ રોળી નખાય? જતન તો કરવું પડે ને બાપ.
ગમે તેંવું તોય મનેખનું ખોળિયું સાઈબ.
અંદરનો રામ રાજી રે'વો જોવે.
ને પરમાટી સાઈબ,
ખોટું નંઈ બોલું મા'બાપ, ઉપરવાળો પુગે મને
ગામને પાદર ઢોરાં ઠોલતાં ગીધડાંવ ઉડાડી ઉડાડી

ચામડાં ચીઈરાં છ લાલપીળા લાબરા લીલા જેવા.
પણ, હવે પેધેલા લોંઠકા આ ગીધડાંવ હારે
એમ હામ નો ભીડી હકી.
અમારું ગજું નંઈ સાઈબ.”

- “વના જેતા, તું ભજન તો કરતો હઈસ, ખરું કે નંઈ?”

  – “અમારે તો બાપ, ભોજન ઓછાં ને ભજન વધારે.
  ઈ’નાથી કાંઈ વધારે છે સાઈબ?
  ગામમાં બોલાવી જાય સંધાય.
  ભોજન તો અમે ક્યાં દંઈ, કિમ દંઈ?
  પણ ભજનની ના નંઈ.

  લોક ક’યે ‘ભગત જાતે હલકા પણ હલક ભારી’
  સુંદડીનાં, પિયાલાનાં નોખાંનોખાં ભજન ગાંઉ અસલનાં.
  પણ સા’નો (ચાનો) પિયાલો તો ભેગો જ રાખું સાઈબ.
  સા કાંઈ થોડી ખોબામાં પિવાય સ?
  લોક ભલે બોલે પણ મરઘાંથી નંઈ,
  નરઘાંથી પેટ ભરાય સાઈબ.
  નરઘું બોલે ને પેટમાં ટાઢક વળી જાય.
  સાતે’ય કોઠે દીવા બાપ.”

- “વના જેતા,
  સચરાચર મેં વઈર્‌હો’તો ઓણુકો
  બારે મેઘ ખાંગા થ્યા’તા,
  સીમ ખેતર લે’રાણા’તા યાદ છે?”

  – “કિમ ભુલાય સાઈબ
  લથબથ ભીંજાણો’તો સાઈબ,
  બારે બાર મે’માં ભીંજાણો તો ભરપૂર.
  ખેતરમાં મોતીડા જેવી બાજરી ધરપીને ધાવી’તી
  દૂધમલ ડૂંડાને.

– "જોયું'તું સીમમાં.
પસે તો મે'ભેગો મોલ ક્યાં ઊડી ગ્યો ઈ ખબર નંઈ.
પસે તો રાડા જોયા'તા રાડા – સુક્કાભટ્ઠ
તોય અમે રાડારોળ નો' કરી કે નો પાડી રાડું."

- "વના જેતા, આ તારા માથે ધોળા ભાળું તો ગાંધીબાપુનું
કાંઈ ઓહાણ ખરું?"

– "ધોળા તો બાપ આ તડકાના. સાંયો નંઈ ને ઈમાં.
હા, બાપુ થઈ ગ્યા કો'ક મા'તમા – પોતડી પેરતા ખાલી.
ઓલા સોકમાં ઈમનું પૂતળું –
લાગે'કે લાકડી લઈ મંડશે હાલવા.
લાકડી તો જોયે સાઈબ.
મા'તમાનો સોક સોખ્ખો રાખું
વે'લી સવારે સાનામાના નવરાવી યે દઉં
મારી ડ્યૂટીમાં નંઈને તોય.
ખોટું નંઈ કંઉ સાઈબ
સૂતરની આંટી જોઈ ઈમ થાય કે દોરો એક ખેંચી
મારું પે'રણ સાંધી લઉં
પણ પસે મા'તમાને પોતડીમાં જોઉં ને થાય
'ફટ ભૂંડા.'"

- "ને બાબાસાહેબને ઓળખે ને?"

– "સાઈબ, ઈ યે કો'ક બાબા થઈ ગ્યા.
કયે છે કે બાપુની જીમ ઈ યે અમારું બઉ રાખતા
આ બાબા તે અત્તારના બાબા જેવા નંઈ સાઈબ
તંયે તો બધા કે'તા હઈશે ને બાબાસાયબ! બાબાસાયબ!"

- "વના જેતા,
ખબર છે આ નવખંડ ધરતીમાં માછલાથી માંડી બુદ્ધ સુધી
એણે અવતાર ધઈરો સે ખાલી આ ભરતખંડમાં?"

"– મને તો ઈની કાંઈ ખબર્ય નંઈ સાઈબ.
એટલી ખબર્ય કે
ઉપરવાળો હાજરાહજૂર છે સંધેય, ને અજવાળે છે સંધુય."

- "વના જેતા
બઉ મજા આવી તારી હારે વાતું કરવાની."

"– વાતુંનું તો એવું ને માબાપ કે મજો જ આવે,
કરવાવાળું જોવે.
હું તો વાતું કરું સકલા હારે, ઝાડવા હારે
આભલા હારે કે માયલા હારે.
વાતું તો ખૂટે જ નંઈ સાઈબ.
સખદખના સીમાડા હોય સાઈબ, સાચું ક નંઈ?
વાતુંના તે હોય?
ઈ તો મે'રામણ, લેરાય!"

- "વના જેતા,
મોડું થાય છે મને. તારી વાતું તો સાંજ પાડી દેસે.
કાલ પાછા ડેપુટી...
લે સરખો બોળી આંયાં દઈ દે અંગૂઠે ને ગણી લે બરોબર.
પાછો આવીસ નિરાંતે. અત્તાર મોડું થાય છે.
લે, દઈ દે અંગૂઠો."

"– લો દઈ દઉં સાઈબ
તમે ઈવડા ઈ મા'તમા થોડા સો કે સંચોડો માગી લેહો.
આ આંગળિયું ભેળો અંગૂઠો સે તાં લગણ
વાંધો નથ સાઈબ.
ને, ગણવાની તો વાત જ નો' કરો સાઈબ.
તમેય ઉપરવાળાની સાખે જ ગઈણા હશે ને સાઈબ.
લો, તારે રામેરામ સાઈબ, રામેરામ."

પરમાટી એટલે માંસ, આમિષ આહાર
સંચોડો એટલે આખેઆખો કે પૂરેપૂરો
ઓહાણ એટલે સ્મૃતિ, યાદ.